

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zástupčí oprávnění při střetu zájmů zástupce a zastoupeného ve světle aktuální judikatury

Počátkem října loňského roku přispěl velký senát Nejvyššího soudu k objasnění další z řady otázek, na jejichž řešení nepanovala v právních názorech odborné veřejnosti shoda. Na podkladě řízení o zrušení rozhodčího nálezu, jenž byl vydán na základě rozhodčí smlouvy uzavřené mezi společností a jejím jednatelem, tj. rozhodčí smlouvy podepsané za obě strany totožnou osobou, se velký senát Nejvyššího soudu zabýval otázkou zástupčího oprávnění v případě existence střetu zájmů zástupce a zastoupeného a důsledků jeho překročení. Rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1640/2022 ze dne 5. 10. 2022 tak vnesl tolik potřebnou právní jistotu do případů zájmového střetu a souvisejících otázek.

Základní hmotněprávní úpravu střetu zájmů obsahuje ustanovení § 437 občanského zákoníku (o.z.) a tato je zásadně aplikovatelná i tehdy, dopadají-li na konkrétní situaci pravidla zvláštních norem. Takovým případem standardně bude úprava střetu zájmů obsažená v § 54 a násl. zákona o obchodních korporacích (z.o.k.).

Ono obecné pravidlo zájmového střetu zní, že **zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného**[\[1\]](#). Takové osobě tedy (v rozsahu vymezeném zájmovým střetem) nenáleží zástupčí oprávnění. Z takto formulovaného obecného pravidla pak samozřejmě existují výjimky zmírňující až paralyzující dopady, které by jeho striktní aplikace v některých případech měla.

Smluvní zastoupení

První výjimkou, předjímanou již v § 437 odst. 1 o.z. jsou případy smluvního zastoupení za předpokladu, že zastoupený o rozporu mezi zájmy jeho a zájmy zmocněnce věděl nebo vědět musel. Zákonodárce tak ponechává na uvážení zastoupeného, zda ten svému zmocněnci ponechá oprávnění za zastoupeného právně jednat navzdory existujícímu rozporu v jejich zájmech. Jinými slovy, konflikt zájmů zástupce a zastoupeného, o němž zastoupený ví či vědět musí, neomezuje zástupčí oprávnění zmocněnce a tento je i navzdory existujícímu rozporu oprávněn zmocnitele zastupovat.

Zastoupení členem voleného orgánu

Další výjimku z obecného pravidla představuje tzv. povolený střet zájmů obchodní korporace a člena jejího voleného orgánu. O povoleném střetu zájmů se v prostředí obchodní korporace hovoří tehdy, vyhoví-li člen voleného orgánu požadavkům § 54 a násl. z.o.k., tj. notifikuje-li řádně svůj potenciální střet zájmů příslušným orgánům obchodní korporace a není-li mu tímto orgánem výkon funkce pozastaven[\[2\]](#), popř. uzavření smlouvy zakázáno[\[3\]](#). Pro úplnost je nicméně třeba dodat, že ani řádná notifikace střetu zájmů nezabývá člena voleného orgánu povinností jednat v zájmu obchodní korporace, tj. s nezbytnou loajalitou a upřednostnit zájmy obchodní korporace před zájmy svými či zájmy osob s ním spřízněných.

V opačném případě, tedy za situace, kdy člen voleného orgánu obchodní korporaci konflikt svých zájmů, popř. úmysl uzavřít s obchodní korporací smlouvu, nenahlásí, či dokonce nedbá pozastavení výkonu své funkce nebo zákazu, který příslušný orgán obchodní korporace v souladu s § 56 z.o.k. vyslovil, jedná se o tzv. nedovolený střet zájmů, na který v plné míře dopadne obecná úprava střetu

zájmů obsažená v občanském zákoníku.

Důsledky zastoupení zástupcem jednajícím ve střetu zájmů

Jedná-li zástupce navzdory skutečnosti, že mezi jeho zájmy a zájmy zastoupeného je takový rozpor, který brání zastupování (viz výše), dochází ze strany zástupce k překročení zástupčího oprávnění. Důsledky takového překročení pak vyplývají z úpravy obsažené v § 437 a 440 o.z. Faktorem určujícím povahu těchto důsledků je dobrá víra osoby, se kterou bylo zástupcem jednáno.^[4] Byla-li tato třetí osoba s ohledem na všechny okolnosti **v dobré víře**, že mezi zastoupeným a jeho zástupcem není konflikt zájmů, chrání právo tuto třetí osobu a její dobrou víru, pročez je zastoupený jednáním svého zástupce vázán, a to navzdory skutečnosti, že došlo k překročení jeho zástupčího oprávnění.

Naopak, věděla-li třetí osoba o skutečnosti, že mezi zástupcem a zastoupeným existuje rozpor v zájmech, který zástupci brání v jednání za zastoupeného, respektive o této okolnosti vědět musela, poskytuje zákon ochranu zastoupenému, když stanoví, že se zastoupený může nedostatku zástupčího oprávnění na straně zástupce dovolat.

Jak se správně „dovolat“

Ačkoliv okolnosti, za kterých má být upřednostněna ochrana zastoupeného před ochranou třetí osoby jsou z textace zákonného ustanovení zřejmé, na povaze z toho vyplývajících následků vyjádřených slovy „může se toho zastoupený dovolat“ nepanaovala dosud v odborné literatuře shoda.

Zatímco většinová část nauky ze zákonodárcem použité textace dovozovala možnost zastoupeného namítat relativní neplatnost vadou stíženého právního jednání^[5], jiní autoři se (zejména ve vztahu k porušení pravidel o zájmovém střetu při zákonném zastoupení) přikláněli k závěru, že jednání zástupce učiněné v rozporu se zájmy zastoupeného je absolutně neplatné^[6] či dokonce zdánlivé^[7].

Jistotu do této problematiky vnesl až velký senát Nejvyššího soudu, když se v rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1640/2022 přiklonil k do té doby menšinovému názoru, a sice že jednání zástupce v nedovoleném konfliktu zájmů, o kterém osoba s níž bylo jednáno věděla nebo musela vědět, vede k tomu, že zastoupeného takové jednání **nezavazuje**, leda by bylo zastoupeným dodatečně schváleno.

Ačkoliv jazykový výklad v ustanovení § 437 odst. 2 o.z. užití textace „může se toho zastoupený dovolat“ naznačuje, že zastoupený musí za účelem ochrany svých zájmů vyvinout jistou aktivitu, překládá velký senát důvody, pro které neodpovídá spravedlivému uspořádání věcí, aby byl zastoupený (v případě nedovoleného střetu zájmů a v případě, že na straně třetí osoby absentuje dobrá víra v zástupčí oprávnění zástupce) nucen čehokoliv aktivně činit, nechce-li být daným právním jednáním vázán.

V první řadě velký senát Nejvyššího soudu poukázal na skutečnost, že obecným důsledkem jednání bez zástupčího oprávnění **není** neplatnost takového právního jednání, ale toliko skutečnost, že předmětné jednání zastoupeného nezavazuje. Zavázaným subjektem je v takovém případě zástupce překračující své zástupčí oprávnění, přičemž zastoupenému svědčí právo takové jednání ratifikovat a učinit je pro sebe závazným.^[8] V řešeném případě jde přitom dle velkého senátu toliko o další ze situací překročení zástupčího oprávnění, přičemž není důvod tuto situaci posuzovat odlišně od jiných případů excesivního jednání zástupce.

Výklad podle kterého by právní jednání bez zástupčího jednání bylo absolutně neplatné, popř. zdánlivé jednak odporuje znění § 437 odst. 2 o.z., který svěřuje obranu proti jednání zástupce výlučně do rukou zastoupeného, ale v konečném důsledku i jeho smyslu a účelu, když takový výklad neumožňuje zastoupenému dosáhnout toho, aby byl jednáním zástupce vázán, a to ani tehdy,

zhodnotí-li zastoupený takové jednání jako pro něho výhodné.

Podobně ani výklad vedoucí k závěru o relativní neplatnosti jednání zástupce bez oprávnění zastoupeného zastupovat nevyhovuje dle velkého senátu požadavku na spravedlivé uspořádání věci, když v jeho důsledku je zastoupenému zcela nedůvodně poskytována slabší než odpovídající ochrana – „ačkoliv je to právě zastoupený, jehož jako jediného (ve vztahu zastoupený, zástupce a třetí osoba) právní úprava chrání (a má chránit), výklad klonící se k relativní neplatnosti učiněného právního jednání jakožto důsledku porušení zákazu zastupovat ve střetu zájmů nutí právě jeho, aby svým aktivním jednáním (konáním) zabránil tomu, že bude jednáním neoprávněného zástupce vázán. Do doby, než tak učiní, přitom vázán je (právní jednání je platné).“^[9]

S ohledem na shora vyložené uzavřel velký senát Nejvyššího soudu, že nedostatku zástupčího oprávnění neoprávněného zástupce se zástupce ve smyslu § 437 odst. 2 věty první o.z. **dovolá tím, že takové právní jednání dodatečně neschválí**. Jinak řečeno, zastoupenému plně postačí zůstat v takových případech pasivní, jak to ostatně předvídá § 440 o.z. Slovy velkého senátu „jestliže zastoupený právní jednání zástupce v souladu s § 440 o. z. dodatečně neschválí (neprojeví vůli být jednáním zástupce vázán), dává najevo, že nechce být jednáním zástupce vázán (slovy § 437 odst. 2 věty první o. z. se „dovolává“ nedostatku oprávnění zástupce učinit za něj dané právní jednání).“^[10] Jen za použití takového výkladu bude zastoupenému poskytnuta spravedlivá a dostatečná ochrana před jednáním zástupce jednajícím v nedovoleném střetu zájmů, a to za současného zachování možnosti dodatečně schválit taková jednání, která pro sebe bude považovat za výhodná.

JUDr. Tereza Händllová

BŘÍZA & TRUBAČ
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ — ATTORNEYS AT LAW

Bříza & Trubač, s.r.o., advokátní kancelář

Klimentská 1216/46
110 00 Praha 1

Tel.: +420 777 601 114
e-mail: info@brizatrubac.cz

^[1] § 437 odst. 1 o.z., věta první.

^[2] § 54 odst. 4 z.o.k.

[3] § 56 odst. 2 z.o.k.

[4] § 437 odst. 2 o.z.

[5] viz. např. Brim, L. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I (§ 303-654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, § 437, marg. č. 14; Melzer, F. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník III (§ 419-654). Komentář. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, § 437 marg. č. 14; Svoboda, K. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník I (§ 1-654). Komentář. 2. vydání Wolters Kluwer, 2020, § 437, s. 966; Tintěra, T. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, § 437, marg. č. 8.

[6] viz. např. Tintěra, T. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, § 437, marg. č. 10.

[7] viz. např. Svoboda, K. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník I (§ 1-654). Komentář. 2. vydání Wolters Kluwer, 2020, § 437, s. 966.

[8] Srov. § 440 o.z., § 446 o.z., popř. Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 27 Cdo 4593/2017, ze dne 23. 7. 2019.

[9] Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 31 Cdo 1640/2022, ze dne 5. 10. 2022, bod č. 58.

[10] Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 31 Cdo 1640/2022, ze dne 5. 10. 2022, bod č. 61.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Ban, omezení zpeněžení či zablokování účtu? Jaká máte práva vůči platformě? Ochrana streamerů a dalších tvůrců ve světle DSA](#)
- [Povaha sjezdů](#)
- [Zaplatit za logo nestačí. Jaká práva skutečně získáváte?](#)
- [Výslech advokáta účastníka řízení coby důkazní prostředek](#)
- [Rozhodnutí Nejvyššího soudu ke změně klíče pro stanovení příspěvků na správu domu a pozemku, k samotnému stanovení příspěvků a k rozúčtování nákladů na služby](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě](#)
- [Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie](#)
- [Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?](#)
- [AML rizika u luxusních nákupů](#)
- [Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady](#)
- [Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní](#)